

IRODALOM

J. DEMEK—M. STŘIDA et al.: **Geography of Czechoslovakia**
Academia, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences Prága, 1971
p. 330 + 5 mell. + 69 fekete-fehér fénykép + 16 színes tábla

Első ízben jelent meg csehszlovák szerzők tollából angol nyelven korszerű kézikönyv Csehszlovákia földrajzáról. A főleg külföldi földrajzkutatóknak szánt mű, melyet J. DEMEK és M. STŘIDA 14 társszerzős munkacsoporttal írt, áttekintést ad az ország földrajzi környezetéről. Az egyes önálló fejezetek végén főként angol nyelven megjelent csehszlovák irodalomról (kézikönyvek és cikkek) ad tájékoztatást a részletek iránt érdeklődőknek.

A könyv Csehszlovákia területének rövid történeti ismertetése után (K. KUCHAR) az ország természetföldrajzát és a gazdasági földrajzát két részben foglalja össze.

A könyv természetföldrajzi része J. DEMEK irányításával készült, és a főbb tájényezőket külön fejezetek szerint tárgyalja.

A szerkezet és domborzat c. fejezet (J. DEMEK, E. MAZÚR, O. STEHLIK, 28—84. o.) klasszikus tárgyalásban mutatja be a Csehszlovákia nagy egységeinek domborzati fő sajátosságait és kialakulástörténetét. A Csehszlovákia területén kréta időszak előtti, paleogén és neogén — posztbazalt — tönkösödési periódust mutatnak ki, a Kárpátok területén viszont több neogén — torton, szarmata, pliocén — lepusztulás felszín kialakulását hangsúlyozzák.

Az ország domborzatát részleteiben geomorfológiai körzetek szerint tárgyalják, a formákat térképszerű orográfiai, morfogenetikai és litológiai jellemzőkkel teszik szemléletessé. Kár, hogy az angol szöveg a tárgyalást helyenkint monotonná teszi.

Az éghajlat c. fejezetet (E. QUITT, 84—106. o.) a szerző az ország területére ható különböző európai légtömegek ismertetésével és értékelésével vezeti be. Az éghajlati elemeket (hőmérséklet, csapadék, légnedvesség és párolgás, napsütés és borultság, szél) napi, évszaki és területi változásaik szerint értékeli, majd ezek alapján jellemzi Csehszlovákia éghajlati körzeteit.

A hidrológia c. fejezet (J. PIŠE és V. VLČEK, 107—129. o.) a felszín alatti vizeket és ásványvizeket a cseh és szlovák hidrológiai körzet szerint ismerteti, a felszíni vízfolyásokat pedig

vízgyűjtő rendszerek — Elba, Odera, Visztula és Duna alapján — tárgyalja. Rövid összefoglalást ad táblázatokkal az ország természetes és mesterséges tavairól, a specifikus lefolyásról és a vizek jégviszonyairól.

A talajföldrajzi fejezetben (K. TARABEK, 130—145. o.) az ország főbb talajtípusainak fizikai, kémiai és genetikai jellemzése után tájékozódást nyerünk a nagyobb talajkörzetekről, a horizontális és vertikális talajzónákról is.

A biogeográfiai — növény- és állatföldrajzi — fejezet (J. RAUŠER, 149—163. o.) leginkább enciklopédikusan kapcsolódik az előző fejezetekhez.

Az állat- és növényvilág kifejlődését a harmad időszak elejétől napjainkig tömör és világos képekben vetíti az olvasó elé. A mai növényzetet flóratartományok — Herzynicum, Pannonicum, Carpaticum, Carpaticum orientale — szerint az alkotó egyedek felsorolásával mutatja be. A szárazföldi állat- és növénytársulásokat egyaránt az orográfiai zonalitás sorrendjében szemlélteti, másrészt nagyobb biogeográfiai régiókat is elkülönít.

Üttörő jellegű a természetföldrajzi rész zárófejezete, a természet és a tájvédelem (J. RUBIN, 164—176. o.). Ez a fejezet nemcsak a Csehszlovákiában nagy számban kijelölt természetvédelmi területek, nemzeti parkok, növények, állatok és természeti emlékek stb. ismertetését és megszerettetését éri el, hanem rámutat a légkör, a vizek szennyeződésének mértékére és a talajpusztulás veszélyeire.

A gazdaságföldrajzi rész első fejezete (M. STŘIDA, 179—192. o.) a csehszlovák gazdaság fejlődését tárgyalja. Áttekinti a termelés történetét, ismerteti a Csehszlovákia megalakításakor fennállt helyzetet és a belső gazdasági fejlődést. Adatokat közöl az 1945 utáni államosítások eredményeiről, a foglalkoztatottak számáról, az ipari beruházások növekedéséről és az elmaradottabb régiók fejlődéséről.

A népességről és településekről szóló fejezet (C. VOTRUBEC, 193—205. o.) tájékoztat a népesség alakulásáról, a munkaalkalmak megszlásáról a feudalizmus és a kapitalizmus idején, a kapitalizmus korának vándorlási

adatairól. Összehasonlítást nyújt a cseh és szlovák területek között a 20—30-as évekből, valamint a legutóbbi évtizedekből a népességről, a népesség kor szerint összetételéről, a népsűrűségről, a munkások és parasztok százalékarányairól és végül a nemzetiségekről.

Az *iparföldrajz* c. fejezet (M. STRÍDA, 206—245. o.) felépítése: Csehszlovákia iparának története, az ipartelepítés és fejlesztés fontos társadalmi és gazdasági tényezői, a földrajzi helyzet és a természeti körülmények szerepe. Bemutatja Csehszlovákia iparának jelentőségét a nemzetközi munkamegosztásban. Földrajzi szempontból 15 iparágat különöztet meg Csehszlovákiában, a könyv azonban 8 csoportba tömöríti őket:

1. tüzelő- és energiaipar, 2. ércbányászat és fémipar, 3. gépipar, 4. vegyipar, 5. fa- és papíripar, 6. építőanyag-, üveg- és kerámiaipar, 7. textil-, ruházati és bőripar, 8. élelmi-szeripar. Iparágak szerint ismerteti a termelés történetét, területi elhelyezését, főbb termelési adatait és a világ ipari termelésében és a külkereskedelemben játszott szerepét.

A *mezőgazdasági földrajz* (Z. HOFFMANN, 246—280. o.). A mezőgazdasági termelés szerepe az ipari jellegű Csehszlovákiában sem becsülhető le. Értékelést kapunk a mezőgazdasági földterület művelési ágak szerinti megoszlásáról, a mezőgazdaság szerepéről a nemzeti jövedelem előállításában és a szocialista mezőgazdaság túlsúlyáról az egész mezőgazdaságon belül. A mezőgazdasági termelés regionális megoszlását 7 fő típusra csoportosítja: 1. cukorrépa-gabona, 2. gabona-cukorrépa, 3. gabona-burgonya, 4. burgonya-gabona, 5. gabona, 6. burgonya-gabona a hegyvidéken, 7. hegyi legelő. — Az állattenyésztés legfontosabb ága a szarvasmarha-tenyésztés. A húsellátásban fontos szerepe van a sertés-tenyésztésnek. A haltenyésztésnek, különösen Csehországban, régi hagyományai vannak. — Az erdészet az erdők elterjedéséről,

a faállományról, az évi fanövedékről, az átlagos évi fakitermelésről és annak gépesítési fokáról. tájékoztat.

A *közlekedés és idegenforgalom* (O. ŠLAMPÁ—J. HŮRSKÝ, 281—292. o.). Csehszlovákia fontos tranzit ország, sűrű és jól kihasznált közlekedési hálózattal. A fejezet áttekintést ad a vasút, közúti, vízi és légi közlekedésről, és adatokat közöl a személy- és áruszállításról. Kitér a városok tömegközlekedésére is. A fejezet végén a csehszlovák postáról, telefonról, rádió- és TV-állomásokról tájékoztat, több helyen összehasonlítást végezve a világ-átlagokkal. — Csehszlovákia idegenforgalmában a szocialista országok turistái játsszák a legfontosabb szerepet. Köztük Magyarország, Lengyelország, az NDK áll az első helyen, a nyugati országok közül az NSZK-val és Ausztriával tart szoros turista kapcsolatot.

A könyv szerzői nagy munkát vállaltak magukra e mű megírásával. A könyvet sok térkép, táblázat, grafikon, diagram és melléklet, valamint részletes tárgymutató teszi értékesé, a sok szép fekete-fehér és színes fényképmelléklet pedig vonzóvá és érdeklődést ébresztővé.

A szöveg nyelvezete egyszerű, így a nem angol anyanyelvűek is könnyen megértik. Helyenként azonban túl szürke, sematikus. A hivatkozások sok esetben más-más évre vonatkoznak. Hasonló nehézségek mutatkoznak a 9.9 pontban is (nemzetiségek). A 9. fejezetben a településtípusok és megoszlásuk rövid bemutatása értékesen bővítette volna a könyvet. A könyvhöz mellékelt hibajegyzékben felsorolt hibákon kívül még számos más is található.

Összefoglalva elismeréssel kell szólnunk a könyvről, mert úttörő szerepet tölt be azzal a sokrétű és magas szintű tájékoztatással, amelyet Csehszlovákiáról nyújt.

PÉCSI M.—VÁRADY G.